

երեւան կ'ըլլայ որ Նիգիլան կը գողտցունէ, անոր բացարձակ կը տիրէ և անանկ կառավարութիւն մը կը հաստատէ որ ետքէն կործանել ալ անհնարին կ'ըլլայ:

« Իմ ջանքս այն է որ սա մեր ձեռքի աղատութիւնը այս ցուրտը չի հասնի, այլ մեր նախնիք մեզի ինչպէս աւանդէր են նէ, անանկ պահէնք, ուստի գէ՛մ պիտի կենամ միշտ այս սենեակին երեսփոխաններուն ընդհանուր քուէարկութեամբ ընտրուելուն: Յիշենք մէկ անգամ անցեալ տարի այս ընդհանուր քուէարկութենէն ինչքա՛ն պատճառեցաւ Վաղղիայի մէջ: Փորձը գողղիացիք ըրին, եկէք օգուտը մենք քաղենք: Վաղղիայի մէջ ընդհանուր քուէարկութիւնը հաստատուեցաւ, ընտրուողներուն մեծագոյն մասին բոլորն ալ պաշտպանող բուռններէն են, այսինքն երկրին հին սահմանադրութիւնները և կանոնները անփոփոխ պահող: Իսկ այս մեծագոյն մասը ամէնուն հաճելի երեսփոխանութիւնը բռնաբարուեցաւ և մեծագոյն մասն ալ ընդհանուր քուէարկութիւնը առջեւը դնելով պնդեց որ սահմանադրութիւնը բռնաբարուած չէ: Իսկոյն փոքրագոյն մասը իւր յատկապի՜ծը ջրցուց, որով Փարիզի մէջ նորէն արիւն պիտի թափուէր, և փորձ փորձեց ուրիշ ճամբով չըստացածը բռնաբարութեամբ ստանալու: Եւս փոփոխութեանց մեծամեծ փորձերուն պտուղները, ահա՛ ընդհանուր քուէարկութեան ներքեւէն ելլելը մեծամեծ օգուտներուն ապացոյցը որով ամէն մարդ երջանիկ ըլլալու կը բաղձար: Վիտէք մի, այս փոփոխութիւններուն առիթով ինչ խորագրութիւններ բանեցունողներ եղաւ:

« Բնդհանուր քուէարկութիւնը ընդունուեցաւ, բայց մէկ պտուղը տակաւին չի տեսնուեցաւ: Եւ անհնարին վարդապետութեանց պաշտպանութեան համար 20-30 հազար հոգի երեւան ելան կենդանիներն զնելու: Եսանկ օրինակներ, իրաւոր, քաջաբերութիւն չի կրնար տալ մեզի և ասանկ կուսկածել շահու մը վրայ ու կրնայ համարձակիլ ձեռքի շահը վտանգը դնել, լաւագոյն վիճակ մը գրաւ նամ ըսելով լաւ վիճակը կորստնցունել: Աւտի Պ. Օ'քոնոն ըրած առաջարկութեանը ամենեւին չէ՛մ հաճիր: Ես ձեռքէս եկածին չափ կ'աշխատիմ որ դուք ալ այն առաջարկութեանը չի հաճիր, բայց թէ որ հակառակը ընէք նէ, գիտեալ որ հայրենեաց մեծ չարքներ պիտի հասցունէք: Հաճիր նէ ձեռքերնիս ունեցած աղատութիւններն իսկ պիտի կորստնցունենք և այս պիտի ըլլայ մէկ մեծ յիմարութիւն մը (ծափահարութիւն): Պէտք եղած ժամանակը խել մը մարդիկ գործաւորներէն ալ իրաւունք ունենան ընտրութեան քուէ տալու, այս հնարաւոր է, բայց արմատական փոփոխութիւն մը, ինչպէս Պ. Օ'քոնոն կը ցանկայ՝ վտանգաւոր է մեր երկրին՝ որովհետեւ տակաւին ժողովուրդին մեծ մասը լաւ ընտրողութիւն չունի »:

Եւս ատենաբանութենէն ետեւ ինչպէս ալ դէն ըսինք, Պ. Օ'քոնոն առաջարկութիւնը մեր ժողովեաց 222 քուէով 13 քուէի դէմ:

« Ամենայն անուն օրագրին մէջ Պ. Ռօշլիտին ընտրութեանը վրայով ասանկ կը գրէ:

« Երկու հետամուտները, այսինքն Ռօշլիտ և Ղան Սանեա իրենց ընտրողներէն շնորհակալ եղան: Կը յուսամ որ ըսաւ Պ. Ռօշլիտ ասանկ վէճ մը ալ չըլլար երկար ժամանակ: Թէ որ այս ընտրողական օրէնքով Պ. Ռօշլիտին ընտրութեանը դարձեալ պատճառանքներ գտնան աս ու ան նէ, ան ատենը

ինքն ալ սահմանադրութեան միջոցներով պիտի իւր դատը քէ՛ մինչեւ որ Ռօշլիտ ժողովուրդին իրեն համար տուած քուէները ընդունել ընէ կառավարութեանը:

« Տիւթլա ըսաւ որ, Պ. Ռօշլիտին ընտրութեան յաջողութիւնը ան ատենը կատարեալ կը համարուի, երբ որ հասարակաց խորհրդարանին և լուստերու խորհրդարանին վէճը մէկ մէկու հետ չի նորոգի. ուստի կը հրաւիրեմ ժողովուրդը որ ազերական գերով լեցունեն հասարակաց խորհրդարանը և կը յուսամ որ ժողովուրդն ալ ըսածին պէս պիտի ընէ մինչեւ որ Պ. Ռօշլիտ հասարակաց խորհրդարանին մէջ իւր աթոռը նստած տեսնուի. (ծափահարութիւն):

« Յուլիսի 2 ի հասարակաց խորհրդարանի ժողովին Պ. Տիւթլայի արտաքին գործող վրայ խօսած ժամանակը ըստ որ թագուհին կառավարութիւնը մեծ ընդունք գործեր է բոլոր օտար երկիրներու դժգոհ մարդոց հետ հաղորդակցութիւն ընելուն համար: Եւրոպայի ամէն մեծ նախարարները՝ այն է, Սիւլիսիները, Կիզոները, Եսաւ փետրիսը, յանցանքին ինչ է նէ չեմ գիտեր, գէթ մեծամեծ գաղափարներ ունեն. բայց Նիգիլայի կառավարութիւնը անոնց հետ անանկ վարուեցաւ որ, իբր թէ թշնամի եղած ըլլային: Երկէ ինչ ծաղեցաւ: Խաղաղութեան համար Նիգիլայի ունեցած մեծ ազդեցութիւնը տկարացաւ: Թագուհին կառավարութիւնը անանկ խորհեցաւ որ Եսաւ րիան Խոտիկայի մէջ ունեցած տեղումները կը կորստնցունեն և այն տեղերը նոր իշխանութիւն մը կը հաստատուի և այս իշխանութիւնն ալ Սառաւի իմացութեանը կը կորուի:

« Թագուհին կառավարութիւնը կը յուսար որ Պապը նորոգող մը կ'ըլլայ և անանկով գաղղիա յիջ չեն կրնար Հոմ մտնու: Եսաւ րիան թագաւորը չի կրնար գէ՛մ դնել իրեն գէ՛մ ապստամբողներուն ընդդէմը: Երբ բոլոր աշխարհք Սիւլիսիայի թագաւոր մը կը բնաւորէ: Տեսնանք Խոտիկայի հիւսիսային կողմի յաջողած բաները: Սառաւիկայի թագաւորը ալ ասիէ ետեւ Եսաւ րիային մէկ խոնարհ գաղափարն է, Պապը Հոմ չէ, բայց անոր տեղը գաղղիայիք բաներ են. Եսաւ րիան թագաւորը նորէն երկու Սիւլիսիայի թագաւոր է: Եւս այս եղած բաներէն լաւ կը հասկըցուի որ՝ մըջայի սխալը է թագուհին կառավարութիւնը իւր գեղարանական գործաւորութիւններուն մէջ: Գանք մեր Սառաւի գտնուող դեպքանին, այս մարդը միտքէն անգամ չանցուներ գործուած պարստութիւնները: Եւս ասանկ ըլլալով պիտի անանկ գիտնայ որ թագուհին նախարարները մինակ Փարիզ ազդեցութիւն ունին և պարծենալիք բաներնին ալ միայն այս է:

« Բայց իրենց նախորդներէն աւելի ազդեցութիւն չունին Փարիզի մէջ, իսկ կրնար ըսել որ Նիգիլայ անանկ մէկ կառավարութիւն մը կրնայ հաստատուի որ Վաղղիայի կառավարութեանը հետ միտերական սեր չունենալով ալ հաստատ կը մնայ: Եւս երկու երեւելի կառավարութիւնը մինչեւ որ մէկ մէկու հետ սիրով չըլլան նէ, Եւրոպայի հիշմէկ գործը ալէկ չերթար, անոր քաղաքականութիւնը յիշեալ երկու կառավարութեանց քաղաքականութեանը կը հետեւի: Բայց մեր կառավարութիւնը Վաղղիայի կառավարութեան հետ համայն ըլլալով մեր կորստնցուցած ազդեցութիւնը չի փոխարինուի: Կ'ուզէք հասկընալ թէ մեր ազդեցութիւնը ինչո՞ւ համար կորստնցուցինք,

Եւրոպայի ապստամբներուն մեր բռնած ճամբայներով քաղաքութիւն տալերնուս համար »:

« Եւս ասայի իջալ օրագրիւր Վաղղիայի կառավարութեան այն մէկ քանի տեղեկութիւնները կը հրատարակէ որ Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրելուն վրայով իւր Վէննայի և Կայէթի գործակալներուն խաւրեց:

« Տուլին տը Լիւիս ապրիլի 18 ին Սեւէլ ծովապետին գիր գրեց: Եւս երկու նամակ խաւրեց, մէկը Պապին քովի գաղղիացի դեսպանին, մէկը ալ Եսաւ րիան գաղղիացի դեսպանին անուանը և աղաչեց անոր որ այն նամակները լուստ Եսաւ րիան կարգայ, որովհետեւ կատկած չունէր որ՝ Նիգիլայի կառավարութիւնը չընդունէր անանկ մէկ որոշում մը որուն նպատակը՝ Վաղղիայի որչափ որ կը վերաբերի, իշխանութիւններուն հաւատարակչութիւնը պահէ, խաղաղական երկիրներուն անկախութիւնը երաշխաւորել ու հոմայեցուց կառավարութեան կանոնաւոր և ազատ կարգը ապահովել և մանաւանդ անիշխանութեան ներքեւէն ծագելիք վտանգներուն առջեւը առնել էր:

« Տուլին տը Լիւիսին Վէննա նստող Վաղղիայի դեսպան Պ. տը Լաբուլին խաւրած նամակը Փարիզէն իրիւսած 16 ապրիլ 1849 կը ստրուէ նախէ սա խօսքերը « Վաղղիան Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրել որոշելով չի պնդէր որ հոմալ յեցիք իրենց հաստատած կառավարութեան կերպը փոխեն նէ ալ, Պապը ստրուաւորել որ աթոռը գառնաւոր ըլլայ նէ՛ այս ինչ կամ այն ինչ կերպ կառավարութիւն հաստատուի: Եւս անանկ կը խորհէինք որ թէ եղած դիպուածներուն և թէ մարդկային ոգւոյն բնական յօժարութեանը ուժովը վերջին նայեմք յիշադրութեամբ հաստատուած կառավարութեան կերպը չուտով պիտի ինչա և հոմայեցիք նորէն Պապի իշխանութեան ներքեւը պիտի մտնան այն պայմանով որ իւր երկիրը ապահով ընէ ընդգիծակարութեան վտանգներէ. բայց սա ալ կ'ըսեմք, ինչպէս որ միշտ ըսեր եմք, թէ այս իշխանութիւնն ալ հաստատ չի կրնար մնալ, մինչեւ որ հին Պապերուն չափադանցութիւնները չի չափաւորին ինչպէս որ Պիոս իններորդ անոր ըսկընաւորութիւնը ըրաւ: Եւս Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրելուն նպատակը այն է որ, այն չափաւորութիւնները խօթուած ճամբան դիւրաւունենէ, Պապը և անոր քովի գտնուող մարդիկը պաշտպանել, վտանգը այս երեւելի գործը անոնց օժանդակութեանը կարօտ է: Եւս ուզածը այն է որ Պապը Հոմ մտած ժամանակը անանկ մէկ վիճակի մը մէջ գտնայ ինքըզինքը որ հէ՛մ իրեն հէ՛մ ալ ժողովրդոցը հաճելի ըլլալով թէ Խոտիկան և թէ բոլոր Եւրոպան նոր խաղաղութիւններէ ազատ պահելն ի զատ՝ խաղաղական երկիրներուն իշխանութեան հաւատարակչութեան և անկախութեան մէջ ալ միջամուխ չըլլայ:

« Տուլին տը Լիւիսին մէկ նամակն ալ որ 17 ապրիլ 1849 ին Փարիզէն Պ. տ'Եսաւ րիան կը գրէ: Եւս նամակին միտքն ալ վերի նամակին միտքը յարմար է բայց իսկ մէկ քանի խօսքերէն որ կ'ըսէ: « Կառավարութիւնը տուած բաւարարութիւններէ գ պիտի հասկընայ ինքը որ, Վաղղիայի զօրաց օգնութեամբ Պապը Հոմ մտնաւորուն պէս յայտարարութիւն մը պետք է որ հրատարակէ, որով ժողովուրդը իմանայ թէ՛ հայրենին տղատութեան բարեկամ ըլլալով՝ ինչպէս էր աթոռը նստած օրերը, նոր ազատ սահմանադրութիւն մը պիտի հաստատուէ, ապա թէ ոչ Հոմ

« Եւս ասայի իջալ օրագրիւր Վաղղիայի կառավարութեան այն մէկ քանի տեղեկութիւնները կը հրատարակէ որ Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրել որոշելով չի պնդէր որ հոմալ յեցիք իրենց հաստատած կառավարութեան կերպը փոխեն նէ ալ, Պապը ստրուաւորել որ աթոռը գառնաւոր ըլլայ նէ՛ այս ինչ կամ այն ինչ կերպ կառավարութիւն հաստատուի: Եւս անանկ կը խորհէինք որ թէ եղած դիպուածներուն և թէ մարդկային ոգւոյն բնական յօժարութեանը ուժովը վերջին նայեմք յիշադրութեամբ հաստատուած կառավարութեան կերպը չուտով պիտի ինչա և հոմայեցիք նորէն Պապի իշխանութեան ներքեւը պիտի մտնան այն պայմանով որ իւր երկիրը ապահով ընէ ընդգիծակարութեան վտանգներէ. բայց սա ալ կ'ըսեմք, ինչպէս որ միշտ ըսեր եմք, թէ այս իշխանութիւնն ալ հաստատ չի կրնար մնալ, մինչեւ որ հին Պապերուն չափադանցութիւնները չի չափաւորին ինչպէս որ Պիոս իններորդ անոր ըսկընաւորութիւնը ըրաւ: Եւս Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրելուն նպատակը այն է որ, այն չափաւորութիւնները խօթուած ճամբան դիւրաւունենէ, Պապը և անոր քովի գտնուող մարդիկը պաշտպանել, վտանգը այս երեւելի գործը անոնց օժանդակութեանը կարօտ է: Եւս ուզածը այն է որ Պապը Հոմ մտած ժամանակը անանկ մէկ վիճակի մը մէջ գտնայ ինքըզինքը որ հէ՛մ իրեն հէ՛մ ալ ժողովրդոցը հաճելի ըլլալով թէ Խոտիկան և թէ բոլոր Եւրոպան նոր խաղաղութիւններէ ազատ պահելն ի զատ՝ խաղաղական երկիրներուն իշխանութեան հաւատարակչութեան և անկախութեան մէջ ալ միջամուխ չըլլայ:

« Եւս ասայի իջալ օրագրիւր Վաղղիայի կառավարութեան այն մէկ քանի տեղեկութիւնները կը հրատարակէ որ Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրել որոշելով չի պնդէր որ հոմալ յեցիք իրենց հաստատած կառավարութեան կերպը փոխեն նէ ալ, Պապը ստրուաւորել որ աթոռը գառնաւոր ըլլայ նէ՛ այս ինչ կամ այն ինչ կերպ կառավարութիւն հաստատուի: Եւս անանկ կը խորհէինք որ թէ եղած դիպուածներուն և թէ մարդկային ոգւոյն բնական յօժարութեանը ուժովը վերջին նայեմք յիշադրութեամբ հաստատուած կառավարութեան կերպը չուտով պիտի ինչա և հոմայեցիք նորէն Պապի իշխանութեան ներքեւը պիտի մտնան այն պայմանով որ իւր երկիրը ապահով ընէ ընդգիծակարութեան վտանգներէ. բայց սա ալ կ'ըսեմք, ինչպէս որ միշտ ըսեր եմք, թէ այս իշխանութիւնն ալ հաստատ չի կրնար մնալ, մինչեւ որ հին Պապերուն չափադանցութիւնները չի չափաւորին ինչպէս որ Պիոս իններորդ անոր ըսկընաւորութիւնը ըրաւ: Եւս Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրելուն նպատակը այն է որ, այն չափաւորութիւնները խօթուած ճամբան դիւրաւունենէ, Պապը և անոր քովի գտնուող մարդիկը պաշտպանել, վտանգը այս երեւելի գործը անոնց օժանդակութեանը կարօտ է: Եւս ուզածը այն է որ Պապը Հոմ մտած ժամանակը անանկ մէկ վիճակի մը մէջ գտնայ ինքըզինքը որ հէ՛մ իրեն հէ՛մ ալ ժողովրդոցը հաճելի ըլլալով թէ Խոտիկան և թէ բոլոր Եւրոպան նոր խաղաղութիւններէ ազատ պահելն ի զատ՝ խաղաղական երկիրներուն իշխանութեան հաւատարակչութեան և անկախութեան մէջ ալ միջամուխ չըլլայ:

« Եւս ասայի իջալ օրագրիւր Վաղղիայի կառավարութեան այն մէկ քանի տեղեկութիւնները կը հրատարակէ որ Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրել որոշելով չի պնդէր որ հոմալ յեցիք իրենց հաստատած կառավարութեան կերպը փոխեն նէ ալ, Պապը ստրուաւորել որ աթոռը գառնաւոր ըլլայ նէ՛ այս ինչ կամ այն ինչ կերպ կառավարութիւն հաստատուի: Եւս անանկ կը խորհէինք որ թէ եղած դիպուածներուն և թէ մարդկային ոգւոյն բնական յօժարութեանը ուժովը վերջին նայեմք յիշադրութեամբ հաստատուած կառավարութեան կերպը չուտով պիտի ինչա և հոմայեցիք նորէն Պապի իշխանութեան ներքեւը պիտի մտնան այն պայմանով որ իւր երկիրը ապահով ընէ ընդգիծակարութեան վտանգներէ. բայց սա ալ կ'ըսեմք, ինչպէս որ միշտ ըսեր եմք, թէ այս իշխանութիւնն ալ հաստատ չի կրնար մնալ, մինչեւ որ հին Պապերուն չափադանցութիւնները չի չափաւորին ինչպէս որ Պիոս իններորդ անոր ըսկընաւորութիւնը ըրաւ: Եւս Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրելուն նպատակը այն է որ, այն չափաւորութիւնները խօթուած ճամբան դիւրաւունենէ, Պապը և անոր քովի գտնուող մարդիկը պաշտպանել, վտանգը այս երեւելի գործը անոնց օժանդակութեանը կարօտ է: Եւս ուզածը այն է որ Պապը Հոմ մտած ժամանակը անանկ մէկ վիճակի մը մէջ գտնայ ինքըզինքը որ հէ՛մ իրեն հէ՛մ ալ ժողովրդոցը հաճելի ըլլալով թէ Խոտիկան և թէ բոլոր Եւրոպան նոր խաղաղութիւններէ ազատ պահելն ի զատ՝ խաղաղական երկիրներուն իշխանութեան հաւատարակչութեան և անկախութեան մէջ ալ միջամուխ չըլլայ:

« Եւս ասայի իջալ օրագրիւր Վաղղիայի կառավարութեան այն մէկ քանի տեղեկութիւնները կը հրատարակէ որ Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրել որոշելով չի պնդէր որ հոմալ յեցիք իրենց հաստատած կառավարութեան կերպը փոխեն նէ ալ, Պապը ստրուաւորել որ աթոռը գառնաւոր ըլլայ նէ՛ այս ինչ կամ այն ինչ կերպ կառավարութիւն հաստատուի: Եւս անանկ կը խորհէինք որ թէ եղած դիպուածներուն և թէ մարդկային ոգւոյն բնական յօժարութեանը ուժովը վերջին նայեմք յիշադրութեամբ հաստատուած կառավարութեան կերպը չուտով պիտի ինչա և հոմայեցիք նորէն Պապի իշխանութեան ներքեւը պիտի մտնան այն պայմանով որ իւր երկիրը ապահով ընէ ընդգիծակարութեան վտանգներէ. բայց սա ալ կ'ըսեմք, ինչպէս որ միշտ ըսեր եմք, թէ այս իշխանութիւնն ալ հաստատ չի կրնար մնալ, մինչեւ որ հին Պապերուն չափադանցութիւնները չի չափաւորին ինչպէս որ Պիոս իններորդ անոր ըսկընաւորութիւնը ըրաւ: Եւս Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրելուն նպատակը այն է որ, այն չափաւորութիւնները խօթուած ճամբան դիւրաւունենէ, Պապը և անոր քովի գտնուող մարդիկը պաշտպանել, վտանգը այս երեւելի գործը անոնց օժանդակութեանը կարօտ է: Եւս ուզածը այն է որ Պապը Հոմ մտած ժամանակը անանկ մէկ վիճակի մը մէջ գտնայ ինքըզինքը որ հէ՛մ իրեն հէ՛մ ալ ժողովրդոցը հաճելի ըլլալով թէ Խոտիկան և թէ բոլոր Եւրոպան նոր խաղաղութիւններէ ազատ պահելն ի զատ՝ խաղաղական երկիրներուն իշխանութեան հաւատարակչութեան և անկախութեան մէջ ալ միջամուխ չըլլայ:

« Եւս ասայի իջալ օրագրիւր Վաղղիայի կառավարութեան այն մէկ քանի տեղեկութիւնները կը հրատարակէ որ Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրել որոշելով չի պնդէր որ հոմալ յեցիք իրենց հաստատած կառավարութեան կերպը փոխեն նէ ալ, Պապը ստրուաւորել որ աթոռը գառնաւոր ըլլայ նէ՛ այս ինչ կամ այն ինչ կերպ կառավարութիւն հաստատուի: Եւս անանկ կը խորհէինք որ թէ եղած դիպուածներուն և թէ մարդկային ոգւոյն բնական յօժարութեանը ուժովը վերջին նայեմք յիշադրութեամբ հաստատուած կառավարութեան կերպը չուտով պիտի ինչա և հոմայեցիք նորէն Պապի իշխանութեան ներքեւը պիտի մտնան այն պայմանով որ իւր երկիրը ապահով ընէ ընդգիծակարութեան վտանգներէ. բայց սա ալ կ'ըսեմք, ինչպէս որ միշտ ըսեր եմք, թէ այս իշխանութիւնն ալ հաստատ չի կրնար մնալ, մինչեւ որ հին Պապերուն չափադանցութիւնները չի չափաւորին ինչպէս որ Պիոս իններորդ անոր ըսկընաւորութիւնը ըրաւ: Եւս Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրելուն նպատակը այն է որ, այն չափաւորութիւնները խօթուած ճամբան դիւրաւունենէ, Պապը և անոր քովի գտնուող մարդիկը պաշտպանել, վտանգը այս երեւելի գործը անոնց օժանդակութեանը կարօտ է: Եւս ուզածը այն է որ Պապը Հոմ մտած ժամանակը անանկ մէկ վիճակի մը մէջ գտնայ ինքըզինքը որ հէ՛մ իրեն հէ՛մ ալ ժողովրդոցը հաճելի ըլլալով թէ Խոտիկան և թէ բոլոր Եւրոպան նոր խաղաղութիւններէ ազատ պահելն ի զատ՝ խաղաղական երկիրներուն իշխանութեան հաւատարակչութեան և անկախութեան մէջ ալ միջամուխ չըլլայ:

« Եւս ասայի իջալ օրագրիւր Վաղղիայի կառավարութեան այն մէկ քանի տեղեկութիւնները կը հրատարակէ որ Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրել որոշելով չի պնդէր որ հոմալ յեցիք իրենց հաստատած կառավարութեան կերպը փոխեն նէ ալ, Պապը ստրուաւորել որ աթոռը գառնաւոր ըլլայ նէ՛ այս ինչ կամ այն ինչ կերպ կառավարութիւն հաստատուի: Եւս անանկ կը խորհէինք որ թէ եղած դիպուածներուն և թէ մարդկային ոգւոյն բնական յօժարութեանը ուժովը վերջին նայեմք յիշադրութեամբ հաստատուած կառավարութեան կերպը չուտով պիտի ինչա և հոմայեցիք նորէն Պապի իշխանութեան ներքեւը պիտի մտնան այն պայմանով որ իւր երկիրը ապահով ընէ ընդգիծակարութեան վտանգներէ. բայց սա ալ կ'ըսեմք, ինչպէս որ միշտ ըսեր եմք, թէ այս իշխանութիւնն ալ հաստատ չի կրնար մնալ, մինչեւ որ հին Պապերուն չափադանցութիւնները չի չափաւորին ինչպէս որ Պիոս իններորդ անոր ըսկընաւորութիւնը ըրաւ: Եւս Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրելուն նպատակը այն է որ, այն չափաւորութիւնները խօթուած ճամբան դիւրաւունենէ, Պապը և անոր քովի գտնուող մարդիկը պաշտպանել, վտանգը այս երեւելի գործը անոնց օժանդակութեանը կարօտ է: Եւս ուզածը այն է որ Պապը Հոմ մտած ժամանակը անանկ մէկ վիճակի մը մէջ գտնայ ինքըզինքը որ հէ՛մ իրեն հէ՛մ ալ ժողովրդոցը հաճելի ըլլալով թէ Խոտիկան և թէ բոլոր Եւրոպան նոր խաղաղութիւններէ ազատ պահելն ի զատ՝ խաղաղական երկիրներուն իշխանութեան հաւատարակչութեան և անկախութեան մէջ ալ միջամուխ չըլլայ:

« Եւս ասայի իջալ օրագրիւր Վաղղիայի կառավարութեան այն մէկ քանի տեղեկութիւնները կը հրատարակէ որ Տիւթլա—Վէքքիա զօրք խաւրել որոշելով չի պնդէր որ հոմալ յեցիք իրենց հաստ

կատարեալ չի հնազանդիր իրեն : Այս յայտարարութեանը գաղղիացի զօրքը Հռոմ մանաւանդ պէս հըրատարարութեամբ հաշտութեան նշան մը պիտի ըլլայ . չի հաշտութեանը ալ գտնուին նէ անոնք ալ խիստ քիչ ըլլալով չի վախճուիր :

Արդ Գործադատ միջոցները այս բանին խիստ յարմար միջոցներ են , ուստի ամէն մարդ պիտի հաւանքի անոնց թէ որ բարեկարգութեան ու խաղաղութեան բարեկամ են նէ : Հատ կը ցաւինք որ Աւստրիան վերին խաղաղութեան զօրք խօթելով ինչ Եւրոպայի վրայ յաղթութիւն ընելովը և Պոլսեայ ալ ձեռքը անցունելովը կարծէ որ ամէն տէրութիւններէն աւելի աղքատութիւն մը ստացիր է թերակողմին վրայ , բայց չի գիտեր որ քանի ասանկ անտի յայտեր ունենայ այնչափ ամէնուն ոգին իրեն քէմ նորէն կը գրգռուի :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ : Նախընթաց թուովին ծանուցինք որ գերմանական աղբային ժողովը չափաւոր անդամներէն հարկեր երեսուն հոգի ընդունելու զեցին իրենց , Սաքսոնիայի և Հանովերի կառավարութեանց միութեամբը շինուած սահմանադրութիւնը , բայց չափաւորելով այս սահմանադրութիւնը : Պէտք չունի պաշտօնական օրագիրներէն մէկը այս բանին վրայով հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընեն :

« Աղբային ժողովը անգամներէն հարկեր երեսուն հոգի կ'օթա ժողովելով գերմանական սահմանադրութեան խնդրոյն լուծմանը վրայ իրենց կարծիքը թղթով մը բացատրելին և խոտաւան հարկերէնց բոլոր կողմերը աշխատելու կուսակից գտնուել համար : Այնքալ այն թղթին կը հաւանքիք և զանի մեզի կանոն մը կը բանենք գերմանական վեճին վրայով : Հաստատ կը հաւատամք որ գերմանական աղբայութեան կողմէն ալ այս բանին մէջ օժանդակութիւն պիտի ըլլայ և պիտի հրաւերեն մեզի որ այն հարկեր երեսուն մարդոց օրինակին հետեւինք , որպէս զի իրենցից , Սաքսոնիայի և Հանովերի սահմանադրութիւնը չափաւորուած ամէն տեղ ընդունուի և մօտեւր հաստատուելովը գլխաւորապէս անդամներուն ընտրութեանն ալ մենք ալ գործակից ըլլանք » :

ԻՏԱԼԻԱ : Գաղղիացիք Հռոմ տիրապէս տիրելով զինուորական խիստ օրինօք կը կառավարեն առայժմ նոյն բաղադրը :

Կոստամբուլութեան մէջ գտնուողներուն գլխաւորները թէ քաղաքացի և թէ օտարական բանտը կը գնեն . և անոնք որ բնաւ զղջալու նշան մը չեն ցուցունք , դէպ ի Վերիկա պիտի աքսորվին կ'ընեն :

Աւստրիան որ շատ խոտուածներէն բանեցունել կ'ուզէր Սառաւիայի տէրութեան հետ ըստ գաղտնագրութեանը մէջ , հիմա շատ մեղմանալովը կ'երեւայ որ մօտեւր գաղտնագրութիւններին ըմբռնայ և նորէն բարեկամութիւն հաստատուի մէջ ջերմին :

ԱՄԵՐԻԿԱ : Սիւնիալ նահանգի օրագիրները կը գրեն որ երկիրներուն շատ տեղերը մէկ մէկ կերպ ձախորդութիւններ պատահեր է : Այն Ուիհի հրդեհ մըն է պատահեր որ 400 տուն և 22 ալ չու գետնաւ պրեր է : 30 Սիւնիալ զուռու չի կը հասնի կուրուստ , և յիսունի չափ ալ մարդ կորսուել են : Այն ուրիշ շտեպնաւ մըն ալ իմիջեալ անուն Հիւստոնի թօնի գետին վրայ ջուր առնելով մէջի ճամբորդք :

ներուն մէկ մասը խեղդուել են : Նոր Օւիլան Սիւնիալի տհաճին գետը չափաւորապէս առատանալով քաղաքին մէկ մասը կոխեր ու մեծ փնտներ հասցուցեր է :

— Տասն ու կէս օրին մէջ Նաւթերէն ի խորք բուռ համող Եւրոպայ անուն շտեպնաւ յունիսի 22 ի լուրերը բերաւ : Չախորդ լուր մը շատ վախ ձը գեց Վերիկայ գաղթական կողմ նաւերուն : Եւրոպայ շտեպնաւ շատ պատիւք նաւին հանդիպեցաւ և այնպէս սատարի դարձաւ անոր , որ մէկ երկու վայր կեանին մէջ նաւը ծովին յատակը ինջաւ : Նաւին մէջ 177 հոգի կար , հաղիւ 42 ը աղատեցան որոնք բարեբաղդութեամբ պար կը խաղային նաւին առաջին յարկին վրայ :

— Նախկին նախագահ Պ . Բօլք մեռեր է :

ԱՅՈՒՆՆԵՐ

ՅՈՐԴՈՐ ԱԶԳԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ

Աղբայութեան առաջին սահմանը , այսինքն է աղբին վրայ եղած բնական սերը , օտարներուն պէս մեր աղբին ալ ամէն մէկ անհատին սրտին տիրած ըլլալը շատ անգամ փորձիւ ստուգուած է . ընդհանրապէս հայ մը չի կրնար ըլլալ որ աղբակիցներէն մէկուն օտար աղբէ գաղտնագրութիւն կամ անարգութիւն տեսնալով իսկոյն բարկութիւն չի չարժի , աղբակիցներէն մէկուն շքեղութիւնը տեսնելով կամ անոր համբաւոյն գովաւանութիւնը օտար աղբաց բերէն իմանալով չի բերկրի . վերջապէս իր աղբին փառաց մեծութեանը ունեցած անձկութիւնը ամէնէն աւելի նախագաս չըլլալ սրտին մէջ անհատ է . բոլոր կ'ուզենք աղբայութեան թեան հոյն գոնէ կայծը հարկաւ կը գտնուի ամէնուն սրտին մէջ , որն որ պատարաստ է օր մը բռնկիլ . սակայն ցաւալին այն է որ մեր աղբին մեծ մասը դեռ աղբը ինչ չափով սիրելու պարտաւորութիւնը չի ճանչնալով , կը կարծէ որ աղբայութեանը առանց ըստակով մը օգնելու՝ միայն անոր փառքը տեսնալով ուրախանալը կամ իր աւելորդէն չորս ստակ չնորհելը , կամ իր աղբին ձեռքը օտար աղբէն մէկուն ստակ վատարկելուն նախանձիլը , և կամ ասոնց նըման միշտ առանց կատարելութեան միտակ անձնաւորութեան կիրքէն գրգռուելով բարեբարելու ունեցած յօժարութիւնն է : Ինչքալ աղբէն բազմապատիկ մեծ և նախապատիւ համարելը գրեթէ ընդհանուր գաղափար մըն է եղած . գեռ աղբերուն մեծ մասն է որ աղբին համար երկու ստակ տուր լուսն , առաջ նայիմ որ իմ հացս հոգամ ըսելով , կը դժուարանայ , երկու քայլ առնել հարկ է ըսես՝ գործ ունիմ ըսելով կը հրաժարի , ոչ թէ ստակ տալու անբաւական կամ գործելու ժամանակին չի ներքէն , որովհետեւ ամէն մարդէ ի հարկէ իր կարողութեանը համեմատ պաշտօն կը խնդրուի , այլ անձներուն պիտոյքը լիովին հոգալու ստակ և ժամանակէն աւելորդ մաս մը ունենալու սպասելէն , ոմանք ալ այս կիրքէն խրախուսուելով թէ և ստակ տալու կամ աշխատելու յօժարութիւն մը կը ցուցնեն , սակայն երբ կարծածուն աւելի անձնական բարիքներուն վնաս մը ըլլալ կամ կամեաւորուն անհաճոյ անցը մը պատահի իսկոյն կը յուսաւ հատին ու ինչպէս պէտք է ըսելով հրաժարելու են . որը կ'ըստին անգամ մըն ալ չի խառնուելու ուրիշ . ապառաժ լինէ որ անգամ մըն ալ աղբի գործի խառնուելով ըսելով իրենցմէ ի զատ զիրենք օրինակ մը

կացուցանելով շատերը կը ջանան ուրիշներն ալ չի խառնուելու խրատելու . ըսելով թէ Եւրոպայի միջի ինչեւ , աղբի գործիք երբեք չի լինիր . ոմանք ալ թէ պէտ աշխատութեան չեն վճատիր , սակայն ամէն բան իրենց ձեռքը տեսնուելով փառաւորութեամբ կրկնէ կ'ըստին ուրիշին խորհածին խօսածին ու գործածին չի հաւանք , ու գարշելի ետուլութեամբ ան ուժի , ան ի՞նչ գիտէ , ան ի՞նչ ինչայ ընէ ըսելով այլոց յօժարութեան բորբոքը մարելու պատճառ ըլլալ . վերջապէս ասանկ աղբատէրներուն գործքերուն ամէնը թուել , ամէնը յիշել , մէկ կողմէն անբաւական և մէկ կողմէն գուցէ աղբերին բաժնատէրութեամբ ձախած կարծութեան երկնչեղուն , կը թողուց լուսաւոր մտաց արդար գաղտնագրութեան , որոնք փորձիւ կրնան ստուգել թէ , աղբայութեան բաւական յառաջ չեթալուն պատճառ , անոր շինութեան նը համար եղած խորհրդոց և գործառնութեանց մէջ անձը աղբէն նախապատիւ համարելու ոգին է , ինչպէս որ սկիզբէն ի վեր ըրած փնտն ալ այս ոգին պատճառած ըլլալը կը տեսնուի . մեր աղբին կորուստը պարսից բռնաւորութեանն յուսաց տեսնութեանն և կամ ուրիշ աղբերու չար թշնամութիւններէ կարծելով արդարեւ հայ մը չի կրնար ըլլալ որ յիշած ատենը աչքին արտասուքը արիւն գարձած չանիծէ այն չարագործներուն ծնունդը , սակայն անաչառ գատնելով իրաւամբք պէտք է առաւելապէս ողբալ նախ նախնեաց անձնասիրութեան աղբաւոր գաղափարներուն վրայ , որովհետեւ նախնեաց մեծութեան հարստութեան երկիրներուն ընդարձակութեան միտակցանք և զօրութեան կողմանէ անոնցմէ փոքրութեան մը չունենալին գիտնալէն ի զատ գործքերուն արդիւնքներէն ալ մակարեւելով անտարակոյս կը վկայենք որ ամէն մարդու , առաւել եւս գտնուած իշխաններէն շատերուն , նախ անձերուն հոգ տանելու չար ոգին էր ամէն չարիքներուն արգանդը , զգուշ լի ետուլութիւններ մէկ մէկու ընչից և պատուոյն նախանձելով պատրաստած որոգայթներուն պատճառը , մէկ մէկու թշնամութեան մահաւանդ և սոսկ կալի մահաւորութիւններուն գրգռու . թէպէտ ո՞վ կրնայ համարձակիլ նախնեաց աղբատէր ոգին ուրանալու , սակայն անձերուն օգուտը աղբին օգուտէն առաջ բնորոշ իրենց կործանմանը պատճառ եղաւ . մենք ալ մինչեւ ցարդ այսքան հասած չարիքներէն չի խրատուելով քանի որ այս գաղափարը մեր մտքէն չի ջնջուի , քանի որ անձերուն հոգալու մտքը աղբին օգուտին անհոգութիւնն ընենք , կամ աղբայութեան կարծելով փառքեր նուս համար աղբին բարեբարոյնքը ըլլամք , մեզմէ աւելորդներէն աղբին օգուտին մատակարարելու ըստ պատեմք , մեր կիրքը յառաջ տանելու մեր խօսքը ընելու ջանամք , ասոնց հետեւութիւններէն ժաւանակ մը աղատ չի կրնալով ըլլալ , օր օրի աղբեր նուս մնացորդն ալ կործանելու վտանգը կը ձգենք . անտարակոյս Վազգէնիս յառաջացնելու համարայս համարմունքը մտքերուն ջնջելով մեր անձին սիրուիլ սիրելու պարտքերին ճանչնալու ենք , գիտնալով որ մենք աղբերուն համար ստեղծուած ենք աղբերին ալ մեզի համար . մարդս ինչ որ է նէ՛ աղբով է ըսած ենք , աղբն ալ իրմով , իր աղէկութիւնը աղբին՝ աղբին աղէկութիւնը իրեն . մարդ չի կրնար ըսել որ ես աղբէս ոչ աղէկութիւն մը տեսած ունիմ , և ոչ ունենալու կ'ըստանամ . այլ միշտ ես աղբիս կը բարեբարեմ , այս կարծիքը ճշմարտութեան ըստ ամենայնի հակառակ յանդգնութիւն և աղբին դէմ յայտնի ապերախութիւն է .

« Կրնար գնել մինչեւ որ անիկայ մեր մէկ հաստաւածովը չի վճարենք : Նա և անիկայ գրամով վճարած ժամաւ նախին ալ անանկ է . վասն զի , միւ խորքին վճարած ոսկինիս ու արծաթնիս ալ , առանց տեղերին հաստաւած տուլու չեն ստացուել : Կարեւ լի է մէկը բոնէ , որ գրամով վճառք գնելը մեր արգէն գտնած գրամը կը հատցնէ , որն որ մեր ձեռքը պիւտի մնար թէ որ այնպէս չընէինք : Իայց ասանկ խորհելը՝ առեւտրական ընթացքէ ամենեւին չի հասկընալու որ պարզապէս մը տուէ . վասն զի , ինչ որ պէս կրնայ մէկը երկրի մը պէտք եւ զանգ քրամը չըսմ հատցնելու . այլ նաեւ կտոր մը պակսեցնելու առանց անոր յարգը՝ օտար երկիրներու մէջ արժանէն աւելի չի բարձրացնելու որով զանոնք գուր իրկող վճառաւ կանները կը վնասեն ու ներս բերել տուողները կը վնասուին : Ուրեմն մարդուս անձնական շահը անվերջ երաշխաւոր մըն է որ ամէն աղբ միշտ

« Իրեն պէտք եղածին չափ գրամը ունենայ : « Վերայիշեալ այլ և այլ կարգ մարդիկ աղբին բաւանդակութիւնը կը բաղկացնեն : Երբոր օտար երկրէ վճառք գնած ժամանակին (նաեւ անոնք գրամով վճարելով) ան մարդոց միտքը չի փնտրուի , աղբը ինչ որ պէս փնտսած կ'ըլլայ : Ուստաստան կամ Հնդկաստան գրամ իրկելով վաճառք բերելու տուողը չի վնասեցաւ . այն իրկած գրամը մատակարարողն ալ չի վնասեցաւ . նմանապէս , իր բընիկ երկրին հաստաւածները գործաւ ձեւու տեղը՝ օտար հաստաւած ըստ պատուին ալ չի վնասեցաւ , վերջապէս աղբին հաստաւ մասն ալ (արդուստագէտք , ձեռնարկներ) չի վնասեցաւ . վասն զի , աղբայինք օտար երկրէ հաստաւած մը գնելու համար պէտք եղած գրամը հարկաւ կաւ նախ իրենց հաստաւածները ուրիշ վճառելով վատարկեցան կամ պիտի վատարկին » :

« Օտար երկրէ վճառք առնելէն աւելի գրամ առնելը աղբի մը շաւաւորացին համարելու նախապաւ շարունակ այնչափ ճշմարիտ երեւցը նոյ պատճառը ուրիշ բան չէ , այլ դիւրին ու ծուռ բաղաւորութիւնն ու ըմբռնման մէկ աղբը կրպակաւոր վճառակալին մը նմանեցնելն է . վասն զի , այն վճառակալներ իրաւաւ ջրնէ պատճառներ ունի գրամը նախապատիւ համարելու » :

« Չեն ուշ գնել որ աղբի մը ու վճառակալին մը մէջ տեղը այս տարբերութիւնը կայ , որ վճառակալն ուր միտակ մէկ անձ մըն է ու մէկ տեւսակ առեւտուր կ'ընէ շատ տեսակ իրեր չառնելու տար : Թէ որ անոր մեղաքնայ գուրպաններուն (չօրապ) տեղը իրեն արտաբաններ (փոխաւ) առաջարկես , ինչպէս կ'ուզես որ աւանդ ընդունէ . անիկայ անթիւնայ վճառակալն չէ . մէկը չիտէ որ աւանդ անթիւնայ կը վճառուէ . այն առեւտուրէն չի հասկընար , ընէ նէ

« Կը փնտսի , Իայց աղբ ըսածը անանկ չէ : Նոր մէջ ամէն տեսակ վճառակալն կը գտնուի : Օտար երկրէ վճառք բերել տուած ժամանակնին վճառած ապրանքներուն վճարքը ընդունած ըլլալու համար չեն ընել , այն գործողութեան վատարկելու համար կ'ընեն . առաւ վճառունն որ վճառակալն են , անիկայ իրենց բեռ մը չըլլալէն ի զատ , իրենց վաստակին աղբիւն է » :

« Իրաւ է որ երբոր սակարկութիւն մը չի կատարուի , իր վճառքը տըւողը իր արծաթը տուողէն աւելի բաղդաւոր կը համարի , նաեւ արծաթ թըւողը՝ ճիշտ մը առած վճառաւ քին արժանին չափով ալ տուած ըլլայ , նոյնն է : Երբալ մահաւանդ գործընկերէն ետեւ ուրիշ ամէն արդիւնք վնաս ստացողն սա առաւել լուծութիւնն ալ կուտայ , որ միտակ մէկ փոխանակութիւնով ամէն յանկաւ յաճը իրեն ձեռք բերել կուտայ , որ ուրիշ որ և իցէ հաստաւածով

ԼՈՒՆՏՐԵԿԸ

ԳՕԼԻՍ 23 ՅՈՒԼԻՍ 1849

Յիրաւի աւելի աղէկ կ'ըլլար որ ամէն շաբթու ամէն տեսակ ապրանքներուն վրայով առ հասարակ ընդարձակ տեղեկութիւն տայինք. բայց որովհէտեւ այս բանին բաւական տեղ չունի լրագիրներնիս տնոր համար տուեւորական յօդուածնիս երեք մաւսըն բաժնեցիկը, ամէն մէկ շաբթու մէկ մէկ մաւսին վրայ միայն խօսելու համար. ինչպէս անցեալ շաբթու մանիֆաթուրաներուն վրայ խօսեցանք նէ, այս շաբթու ալ խանթարիներուն վրայ կը խօսիմք, գալ շաբթու ալ ընդհանուր ստակներուն վրայ պիտի խօսիմք: Ի այդ երեք մն այս կանոնէն կըրնանք խօսորով թէ որ անէկ վաճառականներուն օգուտ մը ծագիլը քուշակեմք նէ:

Վ աճառականական գիտութեան գլխաւոր կա- նոններու մէջն ալ այն է որ որչափ որ հնար է նէ պարզ լեզու մը գործածել որպէս զի դիմացի մար- ղը դիւրաւ հասկընայ, չի հասկընալով վնաս չի կը- րէ, անոր համար մենք ալ առեւտրական յոգեւած- ներնուս մէջ շատ ապրանքի անուններ կամ ուրիշ բառեր տաճկերէն այսինքն այն լեզուէն կը դնեմք որ վաճառականներն ալ այն լեզուով լաւ կը հասկը- նան: Սնանանդ որ երեք շաբաթը անգամ մը զգալի փոփոխութիւն մը կրնայ բլլալ ապրանքի մը վրայ:

ኮሚቴ ሲባል

Խահլէ մարթիւնիկ Ա.	100	Հօխան	520—530	
” նմր.	2	Բ.	”	500
Շարքար Հօլանտայ Թօղ	խանդարը		210—220	
” Լնկիլը	”	”	220—240	
” ” քէլէ մանր	”	”	280—300	
Խալայ	” սրծիւ ու			
	գառն նշան	”	600	
Չէլիկ	”	”	180—190	
Դէնէքէ սնուուկ	ըռըտ		400	
Զիլիտ Ա.	Հօխան		65—70	
” Բ.	”		55—60	
Խրմըղ	”		72—75	
Ալ պախամ		խանդարը	130	
Սօռ	”	”	36—40	
Դարչին	Հօխան		17—18	
Խարանֆիլ	”		11—12	
Պիպէռ	”		4—4 1/2	
Նիւտորը	”		6	
Խուենկ		խանդարը	130—150	
Բիւքիւրտ	”		60—63	
Շապ	”		76—80	
Նգիպտոսի զամս Ա.	”		450—500	
” ” ”	”		350—400	
” զէրնէչափ	”		120—130	
” զէնճէֆիլ	”		180—200	

ᄡᆞᆫ ᄢᆞᄭ

4-160 ԹԻԻ ԼՐԱԳՐԻՍ

ኔ፭	ሞጊ	ታላቢ	ሙጊጊ
8	82	ሀሞ-ሩሞ-ቤኑዲ	ሀሞ-ሩሞ-ቤኑዲ
10	21	ባሞፍሠጥሞ-ቤኑዲ	ባሞፍሠጥሞ-ቤኑዲ
10	53	ባሞፍ	ጋሞፍ
10	66	ቢኒ	ቢኒ
11	33	ቦሞፍ	ቦሞፍ
11	43	ቦኒ	ቦኒ

ኮ. ፒ. ሲ. ሲ. ሲ. ሲ.

Որովհետեւ լրագրերիդուս արտելանը կան-
խիլ է, ուստի յարկանալն կ'աղաղեմք Ձեր աղ-
չիւ Բաժնէարդերիդուս որ' այս նոր արտելին
արտելանները անարդարագրը Բերդին խորշն
վնասելն, որով լրագրերիդուս նպաստ ճշն Ձեզի ու
Ձեզ շնորհէ ըրաճն կ'ըլլան :

ՀԲՏԱՐԱԿԻՉ

ԼՐԱԳՐԻՄ

Անբախ, Լեւոնտի :

፡ ማረፊት ነጥብ ይሆናል ፡

Ի ԿՈՄՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻՒՀԵՆՏԻՍԵԱՆ

ՊԵՏԻ ՀԱՐՈՆԻՄԻՆԻ :
Ն . Մ . ԶՕԲԱՑԵԱՆ

յիրաւի ամէն մարդ մասնաւորապէս իր կարողութեանը վրայ պարծենալու իրաւունք մը ունի, սակայն ինքնիրեն ունեցած տկարութիւն և թերութիւններն ալ չի կրնար ուրանար. մենք որչափ և մասնաւորապէս մտածեմք, կը տեսնեմք որ միշտ մեր ամէն աշխատութիւնը ընդհանուրի հետ անպատշաճ միաւորուած է, և ամէն յուսացած բարիքիս ընդհանուրին բարութեթ հետ վերաբերութիւն ունի. ընդհանուրէն հատեալ անդամի մը տկարանալ հասիլ ու փթախլ բնական օրէնք է. ծովը թէպէտ գետով է և գետն ալ ծովով՝ սակայն երբ գետտակները և առուակները ծովը դիմելու չեն մարաւնին, ծովին ջուրն ալ կը նուազի, և իրենց ալ կրկին ջուր առնել չի կարողանալով կը ջառքին որով ընդհանուրին բաժանարարը ջուրին հաւաքումը այսինքն ծովն է, անպակաս իւրաքանչիւր անհատին ընդհանուրին հետի բաղկացութիւնը ասոր նման է. երբ ամէնուն կարողութիւնը մէկ տեղ կը միանան ամէնքն ալ իրենց թերութիւնը մէկ մէկէն լրացունելով կատարեալ կ'ըլլան, որով ամէն կատարելութեան կեդրոնը, ամէն բարութեան աղբիւրը ազգն է. ասոր փորձը ամէնքս ալ մեր վրայ կըրնամք ընել, մենք ինչ վիճակի և ինչ պաշտօն տէր որ ըլլամք, նախապէս պտտուաւոր ըլլաւ համար բարի և առաքինի վարքի տէր ըլլալու եմք՝ երկիւր իւրի մեզի կառավարելու համար գրել կարգալ երկու խօսք խօսիլ գիտնալու եմք, որոնց մէկը սորվեցունողը կրօնքն է, մէկն ալ սրտաքին գիտութիւնը. արդ այս երկու սուրբ և բաղմոքաւոր պաշտօնը այսինքն է կրօնական և մասնաւորական կրթութիւնը մեզի մատուցանողը չէ՞ որ ազգն է. երբ մեր տղայութեան հասակին սորվեցունելու փութը չունենայ՝ ուրկից կըրնայինք սորվիլ, թէ որ մեզօրմէն սորված եմք, հայրերնիս ձերկից սորված կրնայ ըլլար. այս երկուքը որոնք են հիմ և ասանց ամէն կատարելութեանը, միայն յիշելով, և արմնջ մէ զստ այն ամէն մանր մուտք բարեքը որ միշտ ազգը մեր ամէն մէկ անհատին կ'օժանդակէ, ամէն մարդու իր յիշողութեանը թողելով կը զուլայեմ որ ազգը մեր մանկութենէն մինչեւ կենաց վերջին վայրկեանը պաշտպան և բարերարնիս է, և պիտի ըլլայ մեր յաջորդներուն ալ, որովհետեւ մարդ ինչ որ կ'իմանայ անցեալը և ներկայն յիշելով նոյն իմանալու է ապագային համար ալ. ինչ աղէկութիւն որ տեսած կը գտնէ զինքը, նոյնը պիտի գտնէ իր որդւոյն և թոռանը վրայ ալ: Աւերման չի կարծեմ որ ազգերնուս պատիւը քանի որ օտարներու առաջ ստորին ըլլայ՝ քանի որ տղիտութեան ու աղքատութեան ներքեւ հեծէ ու անհանգիստ ըլլայ՝ քաղաքը պարտուաւոր հարեւատ ու հանգիստ կրնամք մնար. այլ ստացածնիս գիտնամք որ անհիմն ու առօրեայ է, մեր ժամանակովը անգամ տեւէ՝ ժառանգներու ձեռքը ոչնչանալուն տարակոյտ չըլլար ասոնք այն աստիճան անժխտելի ճշմարտութիւն են որ ամէն ազգաց վրայ յայտնի կ'երեւայ. տեսնեմք անգամ մը թագաւորող ազգերուն մէկ անհատին ունեցած արտօնութիւնները որքան առաւել տարբերութիւն ունին մեր ունեցածէն, տեսնեմք անգամ մը այս ազգերուն պէս շարունակ ուսած ազնուականութիւն մը կայ մեր ազգին մէջ մտածեմք անգամ մը որ և իյց ազգ մը քանի որ հարաւատի է, ազգակիցներէն մէկը ստացած գիտութեամբ, հարստութեամբը ազատ կրնայ համարուիլ մեր վտարել այն ատենը յարատեւ է, երբ ազգերնիս փառաւոր է. մեր պարծանքը այն ժամանակը ճշմարիտ է երբ ազգով է. առանց երկարելոյ որչափ

Հանձարեղ ու հարուստ ըլլամբ անհնար է որ ըստացած կատարելութիւննիս ազգերնուս կատարելութեանը՝ նմանապէս որչափ և թշուառ ըլլամբ ազգերնուս անկարգութեը հետ վերաբերութիւն չունենայ . վերջապէս ասոնց ամէնը մարդկութեամբ ընկերական վիճակին անել սահմանին մէջ ծնած և այն ընկերն ալ հարալստաբար ազգերնիս ըլլալուն վրայ խօսածնուս մէջ բովանդակ ըլլալով կը զօրոյցեմբ որ՝ թող չի պարծենայ մէկը առանձին իր կարողութեանը վրայ, չի յանդգնի զինքը ազգին անկարօտ կարծելով միշտ ազգը իր խելքին ու հաստութեանը կարօտ կարծելու . այլ գիտնալով որ ինք ազգով է ազգն ալ իրմով, ջանալու է անէ՛ն ձին չափովը ազգն ալ սիրելու , որով իր անձն ալ սիրած ըլլայ . որովհետեւ ազգասէր չեղողը անձնասէր ալ չի համարուիր :

ሀክማትና ልቀቅታት ጥንታዊ፡

Ի. Ա. ՃԱՓՃԱՓԵԱՆ

— Յայտնի է որ հրջափ ցաւ էր բոլոր աղգայնոց սրտին։ Կարնոյ երեւելի քաղաքի հայազգի բընակչաց մէջ երկար ժամանակէ ՚ի վեր տիրած անմիաբանութիւնը ու ատեւութիւնը։ Աւստի երբ բոլ անկէ եկած գիրքերը մեզի աւետիս կուտան այսօր որ, հիմայ փոխանակ անմիաբանութեան սքանչելի միաբանութիւն մը, և փոխանակ ատեւութեան եղբայրական անոյշ սէր մը կը թագաւորէ աղգայնիցներնս մէջ՝ անպատմելի եղաւ մեր ուրախութիւնը։ Անտարակոյս այս գեղեցիկ լուրը մեր ընթերցողներուն ալ չափազանց ուրախութիւն պատճառէ պիտի։

Այս տուեած լուրերնիս որ ամէնուն փափաքեի լուր մըն է, կասկածի աեղ չունենալու համար վերջիչեալ նամակներուն մէկը հոս հրատարակելու յարմար դատեցինք :

Արդոյ նրաաբարակիչ Հայաստան լոգարայն ։
 Թվաշար անձնակ յոյժ ունէի 'ի ներքին հետե ընդ ծանօթութեանս
 իմանալոյս եւ զգալապէս Թլլոգութեանմ սիրահարդոյիլ ընդ մի
 ընդմիկին ձեր ։ սակայն ոս ունելով զարեպապէճ միկոյն ։ 'ի ձեւնին
 մերուսմ մինչեւ ցարժ 'ի ներքոյ վարադուրի միութեան զնոյն արծարծ
 սիրոյ մերոյ գաղճաք ։ 'ի միտ բերեալ մեր ։ Թէ գարծաղութին ինչ ոչ
 կարճ զներքորտակսն զբոլորութին իւր հասուցանել 'ի կրօնն ։ Եթէ ոչ
 ունիոյի ընդ նմա զկարգութեան ըստ ինքեան ։ կամ ըստ միկոյն ուր
 ժամանեցուցանէ ։

Ուստի այժմ զարանեամբ Ֆիլիդպպ հասունելի վարժապետի իւր
ըստիցս մեծ ընկալաբ զազաթիւրեան հոգւոյդ, թէ փաթկալիք խի
ձեղին լըդ արեւելեան կողմանցս առ 'ի լսել, վասն այսորիկ պարտաւ
ւորեցաբ իբրեւ բարեշարժ միջոց լըուցանել և զփափազ մեր կարօ,
տակելի որ առ ձեզ և փոխադարձաբար 'ի ձեմը ընդունելի 'ի գլխաւ
բարեւթիւնս սիրոյ կանանի, և պարտադրելի յետ յայտնի ինչեմ պատա
րաստել 'ի գործադրութիւն գործոյդ, և թէ բարեհաճ գտանիցիք:

Յանհնարքն սակի գրեթե բազմաթիվ վերադարձներով, թվադարձներով, յետ այնչափ բազմաթիվ աստվածականացի փառաբանության, վերին տեսանքով յայնչափ անթերապես զվարթված թվադարձներով, ինչպա՛յն համբարդ սեթ ընդհանուր բազմաթիվական, որ բնառ էրբեք չէր, զեհի նշալ ճին բազմաթվաբան խաղաղականացի նոցա, և այս ի ձեռն ի ձեռն բարձրասպառել Միտրիվ վարդապետի գիտի. բազմաթվա, վասն զի հեղև ամբ բանե նորա, և աղգուռ վարդապետութիւնը, գրուսեալ յինչն զսեթ ամենեցուն. նա՛ երբ տեսին ի նա յալեալ զամենախոն ճշտար, աստիւթիւն, և զսեթ հասարակարան, թիւղա՛մբ և զվարձարանացն բազմա՛մաթիւ շինուսան, և զբարեխոսքի կարգադրութիւնն, զոր գործով հանդիսացայց ի տես ամենեցուն. ի վերայ այսոցիկ ամենայնի ուրախ է աղգին, որ աստ լրութիւնն Ռեալիստիկ ուրեմն և աղգանքն շնառ խաթիկի ոգիդ անուականն՝ ընկալեալ զայս հակիկ՝ ոչ նոսր բանի ի հոտ անուս՝ մաղթեմ ի ի՛ ձեմը գոտախաղաղութիւնն նորին՝

Ողջ էր յերջանական կեանս 'ի ցնծութիւն
1849 յունիս 16 Ն. Կարապետի մահաւելի
'ի Կարին : Զատիւնն զարգացելիս

7 (նաև այն հաստուածին յարգը՝ տրը
 7 վեղը զբամին գումարին հաւասար
 7 համարելով) նոյն վախճանին հասնե-
 7 լու համար, երկու փոխանակութի-
 7 ընելու է : Այն մարդը՝ որ ցորեն կը
 7 բլայցնէ, ու անով կերպասներ առ-
 7 նել կ'ուզէ, նախ կը պարտաւորէ իր
 7 ցորենը վաճառելու (որն որ մէկ փո-
 7 խանակութիւն ընել է) ու յետոյ
 7 կերպասներ առնելու (որ ան ալ
 7 երկուգոյն փոխանակութիւն մըն է) 7 7

Իսկ այս խորհրդածուծիւնը վա-
ճառականներու գործառնութեանցը
յարմարցընելը մեծ սխալ է : Ընտն-
արհեստը փոխանակուծիւններ ընել
է : Ընտնյմէ վախճանըն տեղը իրենք
զանոնք կը փնտռեն : Կահալաճառ
(տեղէմէճի) մը յաճուրդ (մէղատ)
գացած ժամանակը շատ բաղդաւոր կը
սեպէ զինքը , թէ որ իր դրամը կահե-
րու հետ փոխանակէ : Ամանակդես ,
երբոր վաճառական մը՝ դուժմոր մը դը-
րամի փոխարէն օտար երկրէ տեսակ
մը վաճառ մը առնելու հաճի , սողոյգ

գիտցիր որ այն վաճառքը իր օգուտնե-
րովը հանդերձ իրեն այնչափ ցանկալի
է, որչափ որ իր դրամը է իր օգուտ-
նեւրովը հանդերձ :

“ Վաճառականները ապրանքին
 ” գրամով վաճառելու օգուտը անանկ
 ” շիշդ մը կլռած են , որ մէկը իր այս
 ” բանքը ստակ մը վար չխտար : [ծեւ որ
 ” գրամով վաճառելը միշտ վատասկա-
 ” ընք ըլլար , ամէն գտած գինէն կը
 ” վաճառէր ” :

Ուրեմն պետք է խեղամոտենք, որ ազատ վաճառականութիւնով ազդի մը ամենեւեւին մնաս չըլլար. մնասը այժմամանակը կ'ըլլայ, երբոր օտար ազգերը աւելի հզօր ըլլալով իր ասորանքները քան բռնի կամ ձրի ձեռքէն առնեն. ձրի չըլլալէն ետեւ, ըրած փոխադարձութիւններին կ'ուղէ դրամ ըլլայ՝ կ'ուղէ ուրիշ տեսակ վաճառք, ամէնը մէկ է. միայն թէ բաւական է որ երկու կողմի վաճառականներն ալ ազատ ըլլան, որ ըրած առաքմանը փոխարէն ընդունելէք փոխադարձութիւնները:

Թիւններն իրենց երկրին վնասկէն ու ժամանակին յարմար գալիք հաստ ու ածնեցովը առնեն . վասն զի , ինչպէս որ վերը տեսանք , ամէն մարդուն իր անձնական շահը առհաստակորէն անխնայ երաշխարար մըն է իր յաջորդութեան համար միշտ զինքը մը տատէր ընելու . և որովհետեւ ստոյգ գիտենք ալ որ միշտ որ և իյնէ ազգի մը վաճառականաց մեծ մասը՝ իր գործքը գիտէ , յայտնի մշտանելու մեջ զինքը չի միտեր , ուստի կրնանք Թէ տեսական և Թէ գործնական կերպով հաստատուել , որ ապառ վաճառական նութիւնը՝ ազգի մը բարօրութեանը մէկ առատ աղբիւրն է (բայ 'ի մէկ երկու գէպքերու նկատմամբ . որոնց վրայ ետքը պիտի խօսիմ) կամ որ նոյնն է առեւտրական կշիռը բոլորովն վնասակար գրութեան մըն է ու մասնաւոր սուտ ու հաստատուելն ալ անհնար է ինչպէս որ հետեւեալը հաստատմին մէջ պիտի տեսնենք :

ՊԵՏԻ ՀԱՐՈՆԻՄԻՆԻ :
Ն . Մ . ԶՕԲԱՑԵԱՆ